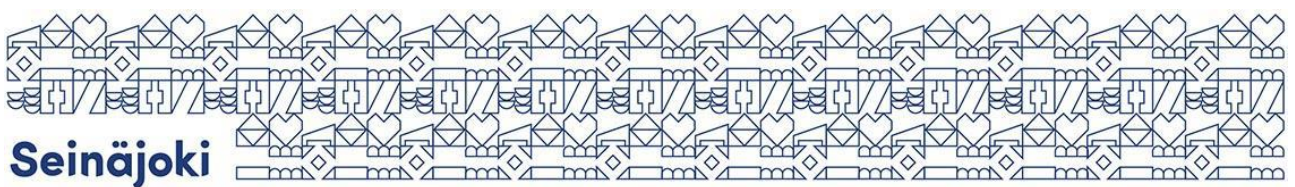

Healthy Kids of Seinäjoki -malli

Sisältö

1 Mistä kaikki alkoi	1
2 Keskiössä monialainen yhteistyö	1
3 Esimerkkejä toimialakohtaisista malleista	3
3.1 Neuvola ja kouluterveydenhuolto	3
3.2 Varhaiskasvatus	4
3.3 Perusopetus	4
3.4 Nuorisopalvelut	5
3.5 Ruokapalvelut	6
3.6 Kulttuuripalvelut	6
3.7 Liikuntapalvelut	7
3.8 Kaupunkiympäristö	8

1 Mistä kaikki alkoi

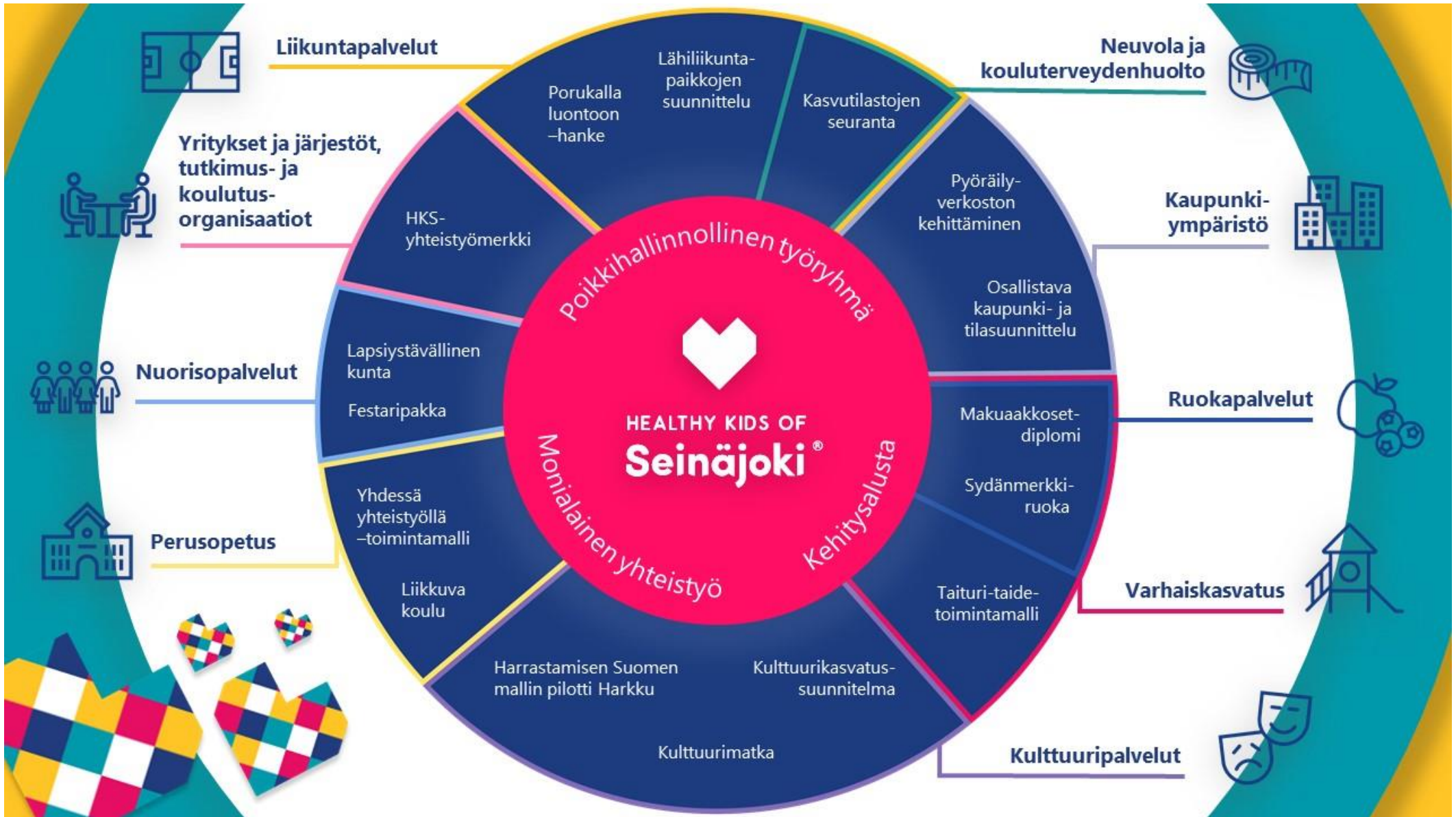
Healthy Kids of Seinäjoki -mallin taustalla on vuonna 2013 käynnistetty *Lihavuus laskuun* -ohjelma, jota toteutettiin Seinäjoella vuosina 2013–2020. Ohjelma perustui kansalliseen Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitoksen (THL) ohjelmaan *Hyvinvointia ravinnosta ja liikunnasta – Kansallinen lihavuusohjelma vuosille 2012–2018*. Seinäjoen ohjelman tulokset saivat sekä kansallista että kansainvälistä huomiota, jonka myötä syntyi Healthy Kids of Seinäjoki -toimintamalli. *Healthy Kids of Seinäjoki -kehitysalusta alueellisena vahvuutena ja yritysten kasvun lähteenä* -hanke vuosina 2019–2021 keskittyi luomaan kehitysalustan, joka pyrkii osallistamaan myös Seinäjoen alueella toimivat yritykset ja järjestöt lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

2 Keskiössä monialainen yhteistyö

Hyvinvointijohtaminen eli alueen asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perustuu lakeihin ja asetuksiin, ja toimintaa ohjaavat myös kansalliset terveyden edistämisen suositukset. Seinäjoen HKS-mallissa halutaan korostaa sitä, miten hyvinvoinnin edistämistyö kuuluu kaikille toimialueille. Niin terveystieteiden lääkäri kuin pihateiden hiekoittajakin tekevät tärkeää asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

Seinäjoen Healthy Kids of Seinäjoki (HKS) -mallin keskiössä onkin Health in All Policies (HIAP) -toimintatapa, jossa kaupungin eri toimialat, yhteisöt ja yritykset yhdessä edistävät väestön hyvinvointia ja terveyttä, sekä rakentavat hyvinvointia tukevaa elinympäristöä lapsille, nuorille ja lapsiperheille Seinäjoella. HKS-mallin tärkein kantava ajatus on monialainen yhteistyö eri toimijoiden välillä. Tärkeä osa työtä on myös osallisuus, joten HKS-toimintamallissa otetaan lapset, nuoret ja lapsiperheet osaksi palveluiden kehittämistä osallistamalla heitä eri keinoin. Kun kuntalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa hyvinvointisuunnitteluun ja omaan elinympäristöönsä, ovat he tyytyväisiä ja näin myös voivat paremmin. Jotta työn edistymistä voisi seurata, on tavoitteet tärkeä liittää kunnan hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan, sekä muihin paikallisiin ja toimialakohtaisiin lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskeviin suunnitelmiin ja strategioihin.

Alla oleva kuvio osoittaa, miten HKS-toimintamalli koskettaa jokaista toimialaa ja kokonaisuutta siten, että toiminnassa otetaan huomioon alueella asuvien lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointi (kuvio 1). Kuvioon on listattu esimerkkejä HKS-mallin mukaisista toimista sekä toimialojen yhteisistä hankkeista ja toimintamalleista. Tämä tuo hyvin esille sen, miten toimialat toimivat yhteistyössä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi

Kuvio 1: Healthy Kids of Seinäjoki -malli

Kaupunginjohtaja on asettanut monialaisen HKS-ohjausryhmän, jossa eri toimialojen sekä järjestöjen ja yritysten edustajat kokoontuvat yhteen. Ohjausryhmään kuuluu toimijoita kaupungin eri toimialoilta sekä SeAMKista, Intosta, Sedusta ja sairaanhoitopiiristä. Järjestöjä ohjausryhmässä edustaa Mannerheimin lastensuojeluliitto. HKS-ohjausryhmä tukee lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä Seinäjoella sekä tarjoaa mahdollisuuden yhteistyölle ja yhteisten tavoitteiden asettamiselle. Ohjausryhmä koordinoi HKS-toimintaa ja sen jatkuvaa kehittämistä, yhteistyötä yritysten ja yhteisöjen kanssa sekä arvioi HKS-toimintaa ja sen vaikuttavuutta tiedolla johtamisen tueksi.

Ohjausryhmä myös hallinnoi HKS-yhteistyömerkkiä ja päättää perusteista, joilla yritykset ja yhteisöt voivat käyttää merkkiä. Yhteistyömerkki myönnetään sitä hakeville organisaatioille, jotka edistävät omalla toiminnallaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja terveyttä.

HKS-kehitysalusta tarjoaa yrityksille ja järjestöille mahdollisuuden kehittää ratkaisuja aidossa kaupunkiympäristössä yhdessä käyttäjien ja muiden yritysten ja sidosryhmien kanssa. Alustalla pyritään kehittämään uudenlaisia ratkaisuja lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

3 Esimerkkejä toimialakohtaisista malleista

3.1 Neuvola ja kouluterveydenhuolto

Lihavuus laskuun -ohjelman aikana Seinäjoella aloitettiin seuraamaan lasten kasvutilastoja tarkemmin. Ohjelman virallisen päättymisen jälkeen seurantaa on edelleen jatkettu neuvolassa 2- ja 5 -vuotiaiden lasten sekä 1. ja 5. luokkalaisten kohdalla. Erilaiset mittarit auttavat seuraamaan lasten ja lapsiperheiden terveyttä ja hyvinvointia, ja sitä kautta panostamaan ohjaustilanteissa oikeisiin kokonaisuuksiin. Perheitä pyritään ohjaamaan ja kuuntelemaan erilaisten tapaamisten kuten perhevalmennusten, vanhempainiltojen ja tutkimusten kautta. Lisäksi erilaisten asiakas- ja kansalaisraatien, kyselytutkimusten sekä muiden osallisuustyökalujen myötä väestöä kannustetaan osallistumaan kaupungin kehittämiseen. Kaupunki pyrkii tekemään myös tiiviisti yhteistyötä eri järjestöjen kuten MLL:n ja Sydänliiton kanssa, jotka ovat aktiivisesti mukana perheiden arjessa. Myös yhteistyö Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin lasten ja nuorten poliklinikan kanssa on tärkeä osa erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannassa. Liikuntapalveluiden kanssa yhteistyössä tehty *Porukalla luontoon* -hanke kannustaa aikuisia ja lapsia yhteisiin liikuntahetkiin. Hankkeessa liikuntapalvelut järjestävät ohjattuja liikunta- ja leikkihetkiä ulkona, jotka ovat kaikille avoimia ja tapahtuvat päiväkotien pihalla ja lähiympäristössä.

3.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen eri säädöspohjaisiin, ohjaaviin asiakirjoihin, ja valtuustotasoiisiin tavoitteisiin on kirjattu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arjessa lasten hyvinvoinnin edistäminen. Erityinen tavoitteenasettelu liittyy lasten syrjäytymisen ehkäisyyn, terveelliseen ravintoon ja liikunnan lisäämiseen.

Ruokapalvelut ja varhaiskasvatus suunnittelevat yhdessä lapsille tarjottavat ruoat ”*Murkinapoppoossa*”. *Sapere* on ruokakasvatusmenetelmä, jossa lapset tutustuvat ruokamaailmaan aistiensa välityksellä. Useammalle päiväkodille Seinäjoella on myönnetty *Makuaakkoset-diplomi*, joka on päiväkodeille myönnettävä tunnustus ravitsemuksellisesti, kasvatuksellisesti ja ekologisesti kestävä ruokailun edistämisestä. Diplomi on osoitus siitä, että päiväkodissa huolehditaan päiväkotiruokailulle asetettujen ravitsemus-, terveys- ja tapakasvatustavoitteiden toteutumisesta.

Kaupungin toimialat ja muut toimijat, kuten arkkitehdit, tekevät yhteistyötä esimerkiksi suunnitellessaan päiväkotien sijainteja sekä niiden sisä- ja ulkotiloja. Myös lapset osallistuvat suunnitteluun. Näin tiloista saadaan monikäyttöisiä, ja ne kannustavat lapsia luovuuteen, erilaisiin sosiaalisiin rakenteisiin (kaverisuhteet, leikki) sekä liikkumaan. Päiväkotien pihat ovat asuinalueen asukkaiden käytössä iltaisin. Tätä on aktiivisesti markkinoitu alueen asukkaille. Uusien päiväkotien pihoille hankitaan toimintavälineitä myös aikuisille. Varhaiskasvatuksessa kannustetaan perheitä käyttämään lähiliikuntapaikkoja yhdessä. Kodin lähiympäristössä liikkuminen ja luonnon tutkiminen ei vaadi erityisiä välineitä, ja se on kaikille mahdollista.

Päiväkodeissa toimii vanhempainryhmiä, jotka mahdollistavat lasten vanhempien sosiaalista kanssakäymistä ja toiminnan innovointia. Lisäksi valtion eri avustuksilla ja hankerahoituksilla kehitetään näitä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lasten kokonaisyhyvinvointia osaltaan tukevia työmetodeja. Yhdessä kulttuuripalveluiden kanssa on luotu varhaiskasvatuksen jatkuvasti kehittyvä *Taituri-toimintamalli*.

3.3 Perusopetus

Perusopetuksessa terveyttä ja hyvinvointia pidetään esillä teemojen mukaan, jotka vaihtuvat 1-2 vuoden välein. Esi- ja alkuopetuksen suunnittelussa toimii yhteistyöryhmä, jotta opetusta ja kerhotoimintaa suunniteltaisiin mahdollisimman monialaisesti. Perusopetus tekee yhteistyötä myös kulttuuritoimijoiden kanssa, jotta opetuksessa otettaisiin huomioon kulttuurin tarjoama tuki hyvinvoinnille. Useampi Seinäjoen peruskoulu on mukana *Liikkuva koulu* -ohjelmassa, joka kannustaa kouluja huomioimaan fyysisen aktiivisuuden lisäämisen mahdollisuudet monialaisesti koulupäivän rakenteessa ja koulumatkojen aikana. Kouluissa pyritään suunnittelemaan lähiliikuntapaikat, jotta ne olisivat hyvillä paikoilla ja helposti

saavutettavissa. Koulujen liikuntasaleja pyritään hyödyntämään iltaisin koordinoimalla käyttöä yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa.

Erilaiset toimintamallit kuten positiivinen pedagogiikka, perusopetuksen mentorointitoiminta ja *Yhdessä yhteistyöllä* -toimintamalli ("Meidän hyvä fiilis") pyrkivät korostamaan yhteistyön ja kommunikaation tärkeyttä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. *Yhdessä yhteistyöllä* -toimintamalli perustuu moniammatillisen osaamisen hyödyntämiseen, oppilaiden osallistumiseen sekä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Toimintamalli vahvistaa luottamuksen kulttuuria ja lisää sosiaalista yhdenvertaisuutta. Toimintamalli käsitellään vuosittain yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä, sekä käydään läpi oppilaiden ja henkilökunnan kanssa. Lisäksi toimintamallista tiedotetaan oppilaiden huoltajia. Toimintamallia hyödynnetään jo varhaiskasvatuksessa, joten malli on lapsille tuttu perusopetukseen siirryttäessä.

3.4 Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelut ovat mukana ehkäisevän päihdetyön monialaisessa työryhmässä EHKÄPÄ lapset ja nuoret. Työryhmän tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Tavoitteena on sisällyttää ehkäisevä päihdetyö eri ammattiryhmien toiminta-ajatukseen, tukea vanhemmuutta ja toteuttaa päihdetyötä suunnitelmallisena, jatkuvana ja muuntuvana. Seinäjoella toteutetaan valtakunnallista *Pakka*-toimintamallia, joka on alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty malli. Toimintamallin avulla pyritään ehkäisemään paikkakunnan päihdehaittoja yhteisöllisesti. Seinäjoella toimintamallia on käytetty hyväksi esim. *Festaripakka*-toiminnassa. *Festaripakka* edistää vastuullista juhlamista ja päihteetöntä kaupunkiympäristöä. Toiminnalla pyritään ehkäisemään nuorten päihteiden käyttöä ja lisäämään turvallisuutta erityisesti kesätapahtumien aikaan. Lisäksi toimintaan kuuluu laaja viestintäkampanja, jalkautuminen kaupungille sekä koulutukset vähittäismyymälöille ja ravintoloille. *Festaripakkaa* toteuttavat yhteistyössä kaupungin toimijat, tapahtumajärjestäjät, viranomaiset, paikalliset yritykset, järjestöt ja asukkaat.

Seinäjoen nuorisovaltuuston toimintaa organisoidaan nuorisopalveluista. Nuorisovaltuusto tekee yhteistyötä muun muassa paikallisten nuorten, nuorisopalveluiden ja kunnallisten päättäjien kanssa. Seinäjoen nuorisovaltuusto on aktiivisesti mukana kaupungin päätöksenteossa ja ansaitsikin aktiivisuudelleen tunnustusta, kun se valittiin vuoden nuorisovaltuustoksi vuonna 2020.

Tolkkupaja-hanke on nuorisopalveluiden kehittämishanke, jonka tavoitteena on tukea ja ohjata alle 30-vuotiaita nuoria kohti osallisuutta, koulutusta ja työelämää. Hankkeessa vahvistetaan nuorten elämäntaitoja ja toimintakykyä sekä sosiaalisia taitoja ja vahvuuksia, jotka selkeyttävät nuoren tulevaisuuden suunnitelmia.

Tolkkupajan keskiössä on toiminnallisuus, luovuus, osallisuus sekä omat vahvuudet. Projektitöiden ja toimintaryhmien sisällöt toteutetaan yhdessä nuorten ja eri alojen ammattilaisten kanssa.

3.5 Ruokapalvelut

Niin kuin edellä on tullut jo esille, tekee ruokapalvelut yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Varhaiskasvatuksen puolella ruokapalvelun edustajat suunnittelevat lasten kanssa yhdessä tarjottavat ruoat. Perusopetus tekee yhteistyötä ruokapalveluiden kanssa, jotta kouluruokaa kehitettäisiin käyttäjien näkökulmasta esim. kouluruokatoimikuntien toimesta. Lisäksi ruokapalvelut huomioivat *Sydänmerkin* ohjeistukset ruoanvalmistuksessa, mikä tarkoittaa lounaan olevan hyvä valinta terveyden kannalta. Ruokapalveluissa tiedetään, että ruoka on muutakin kuin ravitsemusta. Siksi ruokapalvelut haluavat panostaa myös esimerkiksi ruokailutilan viihtyvyyteen ja ruokapalveluhenkilöstön asiakaspalvelutaitoihin. Ruokapalveluiden tavoitteena on, että asiakas voisi nauttia ateriansa viihtyisässä ympäristössä kiireettä, nauttien kaikilla aisteillaan ruokailuhetkestään. Ruokapalvelut haluavat myös tukea paikallista yrittäjyyttä tarjoamalla lähiruokaa. Toimittajia ovat muun muassa Atria, Lapuan leipä, Pirjon Pakari ja Kurikan Kotipirtti.

3.6 Kulttuuripalvelut

Niin kuin HKS-malli vaikuttaa jokaisen toimialueen päätöksentekoon, nähdään kulttuuri Seinäjoella aiheena, joka kulkee jokaisen toimialueen läpi ja jota kehitetään yhdessä eri toimialueiden asiantuntijoiden kanssa. Kaupungilla on *kulttuurikasvatussuunnitelma*, joka kulkee aina varhaiskasvatuksesta 9.luokkaan saakka. Seinäjoen kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma tarjoaa kaikille peruskoulujen 0-9-luokkien oppilaille Kulttuurimatkan, joka sisältää vierailuja Seinäjoen alueen kulttuurilaitoksiin ja -kohteisiin. Vierailuihin sisältyy taide-elämystä tukevaa opastusta sekä opetusmateriaalia luokkatyöskentelyyn. Lisäksi alueen kouluissa järjestetään työpajatoimintaa sekä vierailuesityksiä taiteen eri osa-alueilta. Kulttuurimatkan sisällöt suunnitellaan opetus- ja kulttuurialojen asiantuntijoiden yhteistyönä. Lisäksi Seinäjoella tehdään ikääntyvien puolella paljon kulttuurityötä. Kulttuuripalveluiden viestinä onkin, että kulttuuri kuuluu jokaiselle ikäalueelle. Kulttuuripalvelut haluavat olla heikomman puolella; erityisesti niiden, jotka eivät itse pääse kulttuurin pariin. Kulttuurihyvinvointi tarkoittaa yksilöllistä tai yhteisöllistä kokemusta siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen.

Kevään 2021 aikana Seinäjoella käynnistettiin kulttuuri-, sivistys- ja hyvinvointipalveluiden yhteinen pilotti liittyen lasten harrastamiseen. *Harkku – harrastamisen arkku* -pilotti kantaa sisällään harrastamisen, kaveruuden, kulttuurin ja urheilun teemoja. Tavoitteena on tarjota lapsille mielekästä tekemistä koulupäivän yhteyteen, nostaa lasten itsetuntopa ja -tuntemusta sekä kehittää sosiaalisia suhteita. Pilotissa työntekijä jalkautuu kouluille kohtaamaan oppilaita, kuulemaan palautetta sekä lasten ja nuorten ideoita toiminnan

kehittämiseksi. Huomiota kiinnitetään erityisesti sellaisten lasten ja nuorten tavoittamiseen, jotka eivät ole löytäneet mielekästä harrastusta. Lisäksi *Harkussa* etsitään keinoja tukea lasten ja nuorten omaehtoista harrastamista. Toiminnan kohderyhmänä ovat perusopetuksen vuosiluokkien 1.-9. sekä lisäopetuksen oppilaat.

Lastenkulttuurikeskus Louhimo on Seinäjoen kaupungin kulttuuripalveluiden musiikkiin ja sirkukseen erikoistunut lastenkulttuurikeskus. Louhimon toiminta-ajatuksena on työskennellä lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi tuottamalla heille laadukkaita taide- ja kulttuuripalveluja sekä tekemällä heidän kanssaan taidetta ja kulttuuria.

3.7 Liikuntapalvelut

Edellisissä kappaleissa on jo tuotu esille liikuntapalveluiden projekteja eri toimialojen kuten varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa (*Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu*). Liikuntapalvelut haluavat tavoittaa myös niitä lapsia ja nuoria, jotka jäävät tai jättyvät perinteisen seuraurheilun ulkopuolelle. Omaehtoisen liikunnan suosion kasvun ja lajien kirjon monipuolistumisen myötä liikuntapalvelut on ollut mukana rakentamassa esim. frisbeegolfratoja sekä skuuttaus- ja skeittauspaikkoja. Lasten ja nuorten lihavuutta ja lihavuuteen liittyviä sairauksia halutaan ehkäistä kannustamalla perheitä liikunta-aktiivisuuteen. Yksi esimerkki on *Porukalla liikkeelle* -hanke, jossa yksi hankkeen toimenpiteistä on ollut perheliikuntakerhojen perustaminen. Lisäksi liikuntapalveluissa työskentelee lasten ja nuorten liikuntatarjontaan keskittyvä liikunnanohjaaja, joka tekee poikkihallinnollista yhteistyötä varhaiskasvatuksen, opetuspalvelujen ja nuorisopalveluiden kanssa. Uimakoulutoiminta on otettu myös osaksi kasvatustoimintaa niin, että liikuntapalvelut koordinoivat uimakoulutoimintaa varhaiskasvatuksesta kuudenteen luokkaan saakka yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Huomioitavaa on myös, ettei Seinäjoella alle 18-vuotiailta peritä liikuntapaikkamaksuja (pois lukien jäähallit ja uimahallit).

Liikuntapalvelut ovat mukana myös kaupunkiympäristön kehittämisessä mahdollistaakseen hyvinvointia tukevan ympäristön. Liikuntapalvelut osallistuvat aktiivisesti asuinalueiden suunnitteluun jo kaavoitusvaiheessa, jotta reitistöt ja lähiliikunta-alueet huomioitaisiin ja suunniteltaisiin koulujen läheisyyteen. Lisäksi liikuntapalvelut päivittävät vuosittain liikuntapaikkarakentamisen suunnitelmaa, muistuttavat ja suunnittelevat esteettömiä liikuntapaikkoja (myös luontoliikunnassa) sekä panostavat liikuntareittien ympärivuotiseen käyttöön.

3.8 Kaupunkiympäristö

Kaupunkiympäristöä kehittäessä yhteistyö on tärkeässä osassa. Niin kuin aikaisemmin on mainittu, yleisten alueiden ja tilojen suunnittelussa on kysytty esim. myös lasten mielipiteitä ja ideoita. Pihoista ja leikkialueista on pyritty luomaan toiminnallisia ja virikkeellisiä. Julkisten rakennusten piha-alueita on pyritty suunnittelemaan mahdollisimman monikäyttöisiksi ja yleisillä paikoille on suunniteltu erilaisia yhteiskäyttöön tarkoitettuja välineitä kuten matonpesupaikka. Pyöräilyverkostoa on kehitetty vuodesta 2015 lähtien ja tarkoituksena on tehdä Seinäjoesta vuoteen 2030 mennessä kestävä liikumisen mallikaupunki. Pyöräilyohjelman myötä on tehty muutoksia keskustapyöräilyn, pyöräilyväylien, pyöräilyolosuhteiden ja -yhteyksien sekä esimerkiksi pyöräpysäköinnin suhteen. Tämä myötä on haluttu kannustaa asukkaita pyöräilemään, koska se edistää terveyttä ja pienentää jokaisen hiilijalanjälkeä. Kaupunki on lisäksi panostanut paikallisliikenteen kehittämiseen ja uusiutuvaan polttoaineeseen, jotta myös Seinäjoki olisi mukana hidastamassa ilmastonmuutoksen etenemistä.